දිව්‍යාවදානයේ භාෂාව පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

ගංගොඩවිල චන්දිම හිමි
තාවකාලික නිබන්ධක
භාෂා හා සංස්කෘතික අධ්‍යයනාංශය
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය
Chandima1984@gmail.com

මූල සර්වාස්තිවාද සම්ප්‍රදායට අයත් අවදාන සාහිත්‍යාවලියේ මහත් අර්ඝනයකට පත් ව ඇති කෘතියක් වන දිව්‍යාවදානයෙන් ස්ඵුටිත භාෂා ලක්ෂණ පිළිබඳ අධ්‍යයනයක් මෙහි දී අභිප්‍රේත ය. එමිල් සේනාර්ට්ගේ ආකල්පානුකූල ව මිශ්‍ර සංස්කෘතය හෝ ෆැරැන්ක්ලින් එඩ්ගර්ටන්ට අනුව බෞද්ධ මිශ්‍රිත සංස්කෘතය ප්‍රයුක්ත දිව්‍යාවදානාගත භාෂාව තුළ සැලකිය යුතු ස්තරයක භාෂාත්මක සුවිශේෂීතාවයන් ආවිර්භවිත ය. එම කාරණා පහත සඳහන් මාතෘකා යටතේ සාකච්ඡා කිරීමට අපේක්ෂිත ය.

1. සන්ධි
2. නාම විභක්ති
3. පුද්ගල හා සංඛ්‍යා
4. කාල
5. භාවක්‍රියා
6. තුමන්තක්‍රියා
7. ප්‍රයෝජ්‍යක්‍රියා
8. විශේෂ යෙදුම්
9. සංස්කෘතයේ අප්‍රකට ක්‍රියාපද රූප
10. වෘත්ත භාවිතය
11. අලංකාර භාවිතය

සන්ධි

1) පූර්ව ස්වර අභාවය

(a) පූර්වපදාන්ත ව **ආ** සිටි කල පරපදයේ පූර්ව ස්වරය අභාවයට යයි.

දේවගණා පි[1]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

(b) පූර්වපදයේ අග ඵ සිටිකල පරපදයේ සිටි **ආ** අභාවයට යයි.

රථෛ ආර්යා > **රථෛර්යා**[2]

2) **ස** සහ **එෂ** යනාදිය පූර්වපදයේ යෙදී ඇත්නම් ඒවායේ කෙළවර පවතින **ආ** කාරය පරපදයේ ස්වරයක් සමග සන්ධි වේ.

ස උපගුප්තඃ > **සෝපගුප්තඃ**[3]

එෂ අග්‍රඃ > **එෂොග්‍රො**[4]

නාමවිභක්ති

1) තෘතීයා සහ ෂෂ්ඨී විභක්ති එකම වාක්‍යයක දී භාවිතය

ස බුද්ධ ඉත්‍යශ්‍රුතපූර්ව ශබ්දං ශ්‍රුත්වා සර්වරෝමකූපානි ආහෘෂ්ටානි[5]

2) තෘතීයා සහ ද්විතීයා විභක්ති එකම වාක්‍යයක දී භාවිතය

කාලෙන කාලම්[6]

3) ක්‍රියා විශේෂණ සහිත පඤ්චමී විභක්තිය හා ද්විතීයා විභක්තිය එකම වාක්‍යයක දී භාවිතය

සංඝාත් සංඝං පූගාත්පූගං සංගම්‍ය සමාගම්‍ය[7]

4) පඤ්චමිය සඳහා තෘතීයාව යොදා තිබීම

කිං මම කාරුණිකයා? ත්වමෙව කාරුණිකතරඃ[8]

5) ප්‍රශ්න ඇසීමේ දී සූචකයා ෂෂ්ඨී විභක්තියෙන් යෙදී ඇත.

පරිපෘච්ජන්ති සූත්‍රස්‍ය විනයස්‍ය මාතෘකායාඃ[9]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

පුද්ගල හා සංඛ්‍යා

ප්‍රථම පුරුෂ ඒකවචන ස්වරූප ඕනෑම පුද්ගලයකු හෝ ඕනෑම සංඛ්‍යාවක් ව්‍යවහාර කිරීමට යොදා ඇත. එම නිසා සෑහෙන ප්‍රමාණයක ව්‍යාකූල තත්වයක් විද්‍යාමාන වේ.

අහම් ස්‍යාත්[10]
අහම් භවේත්[11]
අහම් ආසීත්[12]
ත්‍වමනුජානීයාත්[13]
ත්‍වං සාක්‍ෂාත්කුර්‍යුඃ[14]

සමහර තැන්වල දී ස්ත්‍රීලිංගික නාමපදවලට පූර්වයෙන් පුරුෂලිංගික විකරණ යෙදී ඇත.

තස්මාන්නගරීතඃ[15]
තස්මාත් සෘද්ධීතඃ[16]
වාසවදත්තයා ලෝභාකෘෂ්ටේන[1]

කාල

1) මධ්‍යම පුරුෂ වර්තමාන බහුවචනයේ දී **ධ්වේ** සඳහා **ධ්වම්** යෙදේ.

ලජ්ජධ්ව[18]
ගෘහේණීධ්වම්[19]

2) වර්තමාන ධාතුන්ට **ඉෂ්‍ය** යෙදීමෙන් අනාගතය සෑදී ඇත.

කෘෂිෂ්‍යන්ති[20]
මුෂිෂ්‍යාමඃ[21]
මෝෂිෂ්‍යතේ[22]
විරවිෂ්‍යති[23]

3) දධා යන ප්‍රබල ද්විත්‍වරූපය

අභිශ්‍රද්ධාස්‍යසි
අභිශ්‍රද්ධාස්‍යෙ[25]
ශ්‍රද්ධාතු[26]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

4) අතීත කෘදන්ත සඳහා වර්තමාන කෘදන්ත ප්‍රත්‍ය එකතු කිරීම

පක්වමාන[27]

5) ධාත්වාංගය සමග **ආන** ප්‍රත්‍යය යෙදී තිබීම.

ව්‍රජානෝ[28]
ඒෂාණඃ[29]

6) වර්තමාන ධාතුන් සඳහා **ඉත** එක්කර ඇති බව

බනිතම්[30]
ශුක්ලිතඃ[31]
ව්‍යාහරිතා[32]

භාවක්‍රියාපද

1) **අම්** යන්නෙහි භාවක්‍රියා

නිරීක්‍ෂම්[33]

2) **ත්වා** සහ **ය** යන ස්ථානවල භාවක්‍රියා

සම්මත සංස්කෘතයේ **ත්වා** යන්න සරල ධාතුන් සමග යෙදේ. **ය** යෙදෙන්නේ සංයුක්ත ධාතුන් සමග ය. එහෙත්, මෙකී වෙනස දිව්‍යාවදානයේ දී වඩාත් තීව්‍ර නොවී විද්‍යාමාන වන්නකි.

ප්‍රතිගෘහිත්වා[34]
ප්‍රවේශයිත්වා[35]

තුමන්තක්‍රියා

1) **ඉතුම්** යන තුමන්ත ප්‍රත්‍යය යෙදීම.

සංස්කරිතුම්[36]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

පරාජයිතුම්[37]

අවධ්‍යායිතුම්[38]

මුෂිතුම්[39]

ම්ලායිතුම්[40]

පෘච්ජිතුම්[41]

සමන්වාහරිතුම්[42]

2) **ඉතුම්** සඳහා **අතුම්** ප්‍රත්‍යය යෙදීම

විහර්තුම්[43]

3) සංස්කෘත නොවන විවිධ **තුම්** ප්‍රත්‍ය ස්වරූප

උද්ගතෘහිතුම්[44]

ශ්‍රද්ධාතුම්[45]

මුෂිතුකාමා[46]

ව්‍යාකර්තුකාමඃ[47]

ප්‍රයෝජ්‍යක්‍රියා

1) **ආපය** සහිත ප්‍රයෝජ්‍යක්‍රියා

ඉච්ඡාපිතඃ[48]

ලිඛාපයිත්වා[49]

ප්‍රතිනිවර්තාපයතු[50]

ශික්ෂාපිතෞ[51]

ශික්ෂාපිතඃ[52]

ප්‍රසවාපිතා[53]

ආහ්වාපයතේ[54]

නිෂ්කාසාපයිතුම්[55]

නිෂ්කාසයිෂ්‍යති[56]

2) අප්‍රකට ප්‍රයෝජ්‍ය ක්‍රියාරූප

ප්‍රතිශ්‍රාවයිතුම්[57]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

විශේෂ යෙදුම්

1) මා නිපාත යෝගය

මා දාස්‍යසි[58]
මා ප්‍රවේක්ෂ්‍යසි[59]

2) නැතහොත් යන අර්ථය

මා අධර්මේණ රාජ්‍යං කාරය, මා නරකපරායණෝ භවිෂ්‍යසි[60]

3) අනාගත භය හැඟවීම

දේව, මා මයා දුර්නෘත්‍යම්[61]

4) ප්‍රශ්නාර්ථය

ස්වාගතං ශ්‍රෝණ, මාසි තෘෂිතෝ බුභුක්ෂිතෝ වා[62]

සංස්කෘතයේ අප්‍රකට ක්‍රියාපද රූප

අභ්‍යර්ථීයසේ[63]
අර්දීයමානා[64]
ආරාගයති[65]
ආරෝග්‍යයිත්වා[66]
ආරෝග්‍යාපය[67]
සමභ්‍යුපෛන්තු[68]
ඉජ්ජයිතුම්[69]
ඉච්ඡාපිතෘ[70]
ඒෂාණඃ[71]
අධ්‍යොෂයසි[72]
උපපරීක්ෂ්‍යන්ති[73]
ප්‍රාරභධෙව[74]
සෘදධිෂ්‍යති[75]
කර්තිෂ්‍යති[76]
පරිකර්ෂයති[77]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ත්‍රිකෝ්ධයති[78]
කෘපන්ති[79]
ප්‍රසරති[80]

වෘත්ත භාවිතය

1) ශ්ලෝක

න ප්‍රණශ්‍යන්ති කර්මාණි
කල්පකෝටිශතෛරපි
සාමග්‍රීං ප්‍රාප්‍ය කාලං ච
ඵලන්ති ඛලු දේහිනාම්[81]

2) ඉන්ද්‍රවජ්‍රා

තෘෂ්ණනිලෛඃ ශෝකශිඛාප්‍රචණ්ඩශ්-
-චිතානි දග්ධානි බහුප්‍රකාරම්
ආශාවතාං සප්‍රණයාභිරාමෛ-
-ර්දානාම්බුසෙකෛඃ ශමයාම්බභූව[82]

3) උපේන්ද්‍රවජ්‍රා

පරෝපකාරෛකරසාභිරාමා
විභූතයඃ ස්ඵීතතරා බභූවුඃ
තස්‍යාර්යසත්ත්වස්‍ය නභස්‍යරාත්‍රෙ
කරා නවේන්දෝඃ කුමුදාවදාතාඃ[83]

4) ශාර්දූලවික්‍රීඩිත

දෘෂ්ට්වා ලෝකමිමං ධනක්ෂයභයාත් සංත්‍යක්තදානෝත්සවං
ලෝකක්ලේශපිශාචිකාවශතයා සංදූෂිතාධ්‍යාශයම්
කාරුණ්‍යාත් ස දදාවනාථකෘපණක්ලීබාතුරෙභ්‍යො ධනං
මත්වා ච ප්‍රහතාර්ණවෝර්මිචපලං ස්වං ජීවිතං භූයසා[84]

අලංකාර භාවිතය

ශබ්දාලංකාර

1) අනුප්‍රාස

පරීක්ෂයං පර්යාදාතං ගතාඃ[85]

කාව්‍යාලංකාර

1) උපමා

හරිතලූන ඉව නගේ[86]
පර්වතෝදරසන්නිභඃ[87]

2) රූපක

දානෝදකමහත්තීර්යේ
ශීලශෞචසුනිර්මලේ
ක්ෂමාසුරභිශීතාචෙජ
වීර්යාගාධප්‍රවාහකේ[88]

3) උත්ප්‍රේක්ෂා

ලවණජලනිවාසිනී තතෝ වා
නගරනිගමමණ්ඩිතා සශෛලා
මුනිචරණනිපීඩිතා ච භූමී
පවනබලාභිහතේව යානපාත්‍රම්[89]

4) අපහ්නුති

න ත්වං නරෝ තාපි ච නාරිකා ත්වං
ශ්මශ්‍රූණි ච තේ නාස්ති න ච සතනෞ තව
භින්නස්වරෝ'සි න ච චක්‍රවාකඃ
එවං භවාන් වාතහතෝ නිරූච්‍යතේ[90]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ආන්තික සටහන්

1. Divyavadana, p. 198.30
2. ibid p. 256.7
3. ibid p. 254.22
4. ibid p. 27.30
5. ibid p. 21.12
6. ibid p. 37.33
7. ibid p. 113.17
8. ibid p. 8.8
9. ibid p. 11.16
10. ibid p. 69/6
11. ibid p. 154.16
12. ibid p. 258.28
13. ibid p. 150.15
14. ibid p. 215.20
15. ibid p. 137.16
16. ibid p. 138.13
17. ibid p. 219.8
18. ibid p. 443.22
19. ibid p. 59.25
20. ibid p. 131.25
21. ibid p. 59.21
22. ibid p. 174.3
23. ibid p. 170.26
24. ibid p. 5.3
25. ibid p. 5.4
26. ibid p. 43.21
27. ibid p. 442.23
28. ibid p. 250.27
29. ibid p. 473.27
30. ibid p. 10.4
31. ibid p. 171.7
32. ibid p. 254.30

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

33. ibid	p. 267.3
34. ibid	p. 147.31
35. ibid	p. 240.7
36. ibid	p. 129.5
37. ibid	p. 176.25
38. ibid	p. 433.16
39. ibid	p. 60.5
40. ibid	p. 483.18
41. ibid	p. 213.18
42. ibid	p. 222.27
43. ibid	p. 35.24
44. ibid	p. 488.17
45. ibid	p. 4.10
46. ibid	p. 171.10
47. ibid	p. 19.22
48. ibid	p. 158.6
49. ibid	p. 466.13
50. ibid	p. 214.12
51. ibid	p. 123.2
52. ibid	p. 249.228
53. ibid	p. 427.10
54. ibid	p. 200.7
55. ibid	p. 209.23
56. ibid	p. 209.32
57. ibid	p. 128.23
58. ibid	p. 8.3
59. ibid	p. 51.29
60. ibid	p. 36.3
61. ibid	p. 470.80
62. ibid	p. 6.7
63. ibid	p. 154.13
64. ibid	p. 23.30
65. ibid	p. 107.21

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

66. ibid	p. 160.5
67. ibid	p. 79.31
68. ibid	p. 256.4
69. ibid	p. 114.27
70. ibid	p. 158.6
71. ibid	p. 573.27
72. ibid	p. 204.2
73. ibid	p. 130.10
74. ibid	p. 90.96
75. ibid	p. 64.15
76. ibid	p. 132.4
77. ibid	p. 310.25
78. ibid	p. 72.10
79. ibid	p. 131.25
80. ibid	p. 35.9
81. ibid	p. 491
82. ibid	p. 493
83. ibid	
84. ibid	
85. ibid	p. 429
86. ibid	p. 483
87. ibid	p. 4
88. ibid	p. 412
89. ibid	p. 229
90. ibid	p. 102

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

Divyavadana: (Ed) Vaidya, P.L; The Mithila Institute of Post-Graduate Studies & Research in Sanskrit Learning, Darbhanga, 1959.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Created with
nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional